

Formació en temps lliure:
una breu anàlisi de la
realitat de les escoles
d'educació en el temps
lliure a les Illes Balears

CARME MONER ENSENYAT
MARTINA PERELLÓ CONTESTÍ
JOSEP LLUÍS RIERA MOLL

Carme Moner Ensenyat

Tècnica de l'àrea de Participació, Instal·lacions i Formació de l'Institut Balear de la Joventut.

Llicenciada en Filosofia i Lletres, secció Història, per la UIB, 1993.

Martina Perelló Contestí

Funcionària docent de la Conselleria d'Educació i Universitat, amb l'especialitat d'orientació educativa. Actualment ocupa la plaça com a assessora tècnica docent al Consell Escolar de Mallorca.

Llicenciada en Ciències de l'Educació per la UIB.

Exdirectora de l'Escola de Formació de Caps del Moviment Escolta i Guiatge de Mallorca.

Josep Lluís Riera Moll

És tècnic de joventut a l'Institut Balear de la Joventut i responsable de l'àrea de Participació, Instal·lacions i Formació.

Forma part dels claustres de professors de diverses escoles d'educadors en el temps lliure.

És educador social per la Universitat de les Illes Balears.

Membre de la comissió d'ètica del Col·legi d'Educadores i Educadors Socials de les Illes Balears.

Resum

A partir de les competències transferides a la nostra comunitat autònoma, des de fa ja 36 anys, s'han format milers de professionals del lleure a les prop de seixanta escoles de formació de temps lliure de les Illes Balears. Aquestes han oferit, bàsicament, cursos de monitor/a i direcció d'activitats de temps lliure infantil i juvenil, així com altres d'específiques de l'àmbit del lleure, com podria ser l'animació sociocultural (aquesta darrera només al principi, prèviament a regular-se com a formació professional).

Amb aquest article volem analitzar, de manera general, aspectes relacionats amb la normativa reguladora de les escoles educatives de temps lliure infantil i juvenil. A més, també facilitam informació sobre els diferents programes impartits i regulats pels decrets (als quals ens referirem al llarg d'aquest article) i de les aportacions fetes per la UIB, que si bé no estan incloses dins cap decret, es varen incorporar o utilitzar com a models a moltes escoles de formació.

Fins ara, no hem disposat de dades fiables i contrastades sobre la quantitat de persones formades a cada escola. Us presentam, així mateix, una breu anàlisi inicial on hem pogut registrar xifres de més de catorze mil persones que tenen el diploma de monitor/a i de director/a d'activitats de temps lliure infantil i juvenil. Això ens dona una idea de la importància del lleure a les nostres Illes i de la formació en aquest àmbit. Una prova d'aquest dinamisme també varen ser els tres congressos fets per les primeres escoles reconegudes (Escola de l'Esplai, Centre d'Estudis i Escola de Formació del Moviment Escolta i Guiatge de Mallorca) igual que diferents jornades o articles publicats sobre aquest tema.

Paraules clau

Educació en el lleure / Educació no formal / Monitor temps lliure / Dinamitzador temps lliure / Director temps lliure

Resumen

A partir de las competencias transferidas a nuestra comunidad autónoma, desde hace ya 36 años, se han formado miles de profesionales del tiempo libre en las cerca de 60 escuelas de formación de tiempo libre de las Islas Baleares.

Estas, han ofrecido, básicamente, cursos de monitor/a y dirección de actividades de tiempo libre infantil y juvenil, así como otras específicas del ámbito del tiempo libre, como podría ser la Animación Sociocultural (esta última sola al principio, previa su regulación como formación profesional).

Con este artículo queremos analizar, de manera general, aspectos relacionados con la normativa reguladora de las escuelas educativas de tiempo libre infantil y juvenil.

Además, también facilitamos información sobre los diferentes programas impartidos y regulados por los decretos (a los que nos referimos en este artículo) y de las aportaciones hechas por la UIB, que a pesar de no estar incluidas en ningún decreto, fueron incorporadas o utilizadas como modelos en muchas escuelas de formación.

Hasta el momento, no hemos tenido a disposición datos fiables y contrastados sobre la cantidad de personas formadas en cada escuela. Os presentamos, a pesar de ello, un breve análisis inicial donde hemos registrado cifras de más de catorce mil personas que tienen el diploma de monitor/a y de director/a de actividades de tiempo libre infantil y juvenil. Esto nos da una idea de la importancia del tiempo libre en nuestras Islas y de la formación en este ámbito. Prueba de este dinamismo también fueron los tres Congresos realizados por las primeras escuelas reconocidas (Escola de l'Esplai, Centre d'Estudis y Escola de Formació del Moviment Escolta i Guiatge de Mallorca) al igual que diferentes jornadas o artículos publicados sobre este tema.

Palabras clave

Educación en el tiempo libre / Educación no formal / Monitor de tiempo libre / Dinamizador de tiempo libre / Director de tiempo libre

Introducció

Ens mouen a estudiar la normativa i les escoles de temps lliure els grans canvis que va comportar l'entrada en vigor, gairebé farà un any, del Decret 23/2018, de 6 de juliol, pel qual es desplega parcialment la Llei 10/2006, de 26 de juliol, integral de la joventut i que regula aquestes propostes formatives.

Les transformacions socials esdevingudes durant aquests anys a les Illes Balears han generat canvis importants en els espais de lleure d'infants i de joves. La demanda creixent i necessària de serveis ha provocat un ventall d'ofertes de lleure i, com a conseqüència, el creixement i la diversificació de les escoles de temps lliure que formen el col·lectiu d'agents educatius que duren a terme aquestes activitats de lleure.

Els canvis que s'introdueixen amb la normativa vigent van encaminats a actualitzar les activitats formatives de les escoles que es regulaven amb una normativa que havia quedat totalment obsoleta i desfasada.

Presentam a continuació una comparativa a partir de diferents aspectes en relació amb l'evolució i amb el contingut de la normativa reguladora.

Normativa reguladora de les escoles de temps lliure

La nostra comunitat autònoma veu la necessitat de regular la formació de monitors i directores de temps lliure a mitjan dècada dels anys vuitanta. Per això, el 20 de març de 1984 es va publicar en el BOCAIB el Decret 16/1984, de 23 de febrer, sobre reconeixement d'escoles d'educadors de temps lliure.

Abans no estaven transferides les competències i es treballava amb algunes escoles reconegudes pel Ministeri de Cultura amb la normativa següent:

- Decret 2253/1974, de 20 de juliol, sobre l'organització i inspecció de campaments, albergs, colònies i marxos juvenils. Els campaments, albergs, centres de vacances i colònies, així com les marxos de cap de setmana per etapes, tant masculins com femenins, en què participin menors de vint-i-un anys, en un nombre superior a sis, i que no tinguin un caràcter estrictament familiar, queden sotmeses a les normes del present Decret (BOE núm. 195, de 15 d'agost de 1974).
- Ordre de 25 de novembre de 1976 per la qual es determinen les condicions d'idoneïtat per dirigir campaments, albergs, colònies i marxos juvenils i s'autoritza la constitució d'escoles per a la formació d'especialistes en aquestes activitats (BOE núm. 287, de 30 de novembre de 1976).

El Decret 16/1984 va ser un punt de partida per regular el reconeixement i funcionament de les escoles, així com també el currículum dels cursos de monitor i director de temps lliure.

És important destacar que tota aquesta proposta formativa, així com també el desenvolupament d'activitats de lleure, s'emmarquen dins l'àmbit educatiu no formal. De fet, la normativa és desenvolupada, majoritàriament, per l'Administració pública lligada a direccions generals i a departaments de cultura i joventut.

L'abril de 1990 es publica l'Ordre del conseller adjunt a la Presidència, de dia 14 de març de 1990, relativa a cursos de formació de monitors i directores d'activitats de temps lliure infantil i juvenil. Aquesta fou modificada per l'Ordre de la consellera de Presidència, de 13 de març de 1998. Aquesta normativa ha estat en vigor fins al setembre de 2018.

Val a dir que, durant vint anys, d'ençà que es varen publicar aquestes ordres, no hi ha hagut normativa reguladora nova pel que fa al funcionament de les escoles de temps lliure, tot i els canvis importants del sector, tant per l'oferta i la demanda de serveis abans comentats, com pel que fa a la configuració d'estudis i de disciplines universitàries i de formació professional en relació amb l'educació social i els serveis a la comunitat.

Com a conseqüència de les polítiques de joventut, canviants i subjectes a les adversitats econòmiques del país, s'ha postergat la publicació d'aquesta normativa, si bé hem de dir que s'ha assistit a la creació de diferents espais per al debat sobre la necessària regulació i professionalització (ens referim aquí a la qualitat formativa de professionals, independentment de si són remunerats o són voluntaris) del sector. En aquest sentit, es vol destacar la tasca desenvolupada per la UIB al llarg del 2005, quan es va crear una comissió amb personal tècnic de la UIB, representants d'escoles de formació de temps lliure i personal tècnic de la Direcció General de Joventut, per preparar un decret nou de regulació de les escoles de lleure.

Finalment, es publica el Decret 23/2018 que, en l'exposició de motius,

destaca que la normativa reguladora fins aleshores, en matèria de joventut, ha estat «heterogènia, dispersa i complexa. Per tant, la voluntat ara és d'aportar simplicitat amb una única norma reguladora més àgil i entenedora».

El decret nou també diu que «adapta els cursos de monitor/a i director/a d'activitats d'educació en el temps lliure infantil i juvenil a la nova realitat de la formació en el lleure, sorgida arran de l'aprovació, en el marc de la Llei orgànica 5/2002, de 19 de juny, de les qualificacions i de la formació professional, dels certificats de professionalitat en aquesta matèria».

En el Quadre comparatiu 1 es poden veure les diferències i els canvis introduïts amb la regulació nova pel que fa a l'estructura i al funcionament de les escoles, així com els criteris d'avaluació. En els Quadres comparatius 2 i 3, el currículum dels cursos de formació de monitors i directores d'activitats de temps lliure infantil i juvenil.

1. Finalitat normativa

La normativa que regulava les escoles fins ara tan sols desenvolupava l'estructura bàsica i els continguts dels cursos. El decret nou estableix que es considera oportú adequar els continguts dels cursos de lleure als certificats de professionalitat. «La voluntat és garantir una formació de qualitat i aplanar el camí cap a l'arribada d'acords amb altres comunitats autònomes que facilitin la mobilitat de les persones que vulguin treballar, tant de manera professional com voluntària, en aquest sector».

També aquesta regulació nova parla de la finalitat de les escoles que

ha de ser «la formació, el perfeccionament, l'especialització o el reciclatge en les activitats i les tècniques orientades a la promoció i l'adequada utilització dels temps lliure infantil i juvenil».

2. Procediment de reconeixement de les escoles

Per garantir la qualitat de les activitats de lleure infantil i juvenil, s'ha de vetlar, en primer lloc, pel procediment de reconeixement i funcionament de les escoles. En aquest sentit, el decret nou amplia considerablement tant els requisits i les obligacions d'aquestes escoles, com els mecanismes de control.

En volem destacar:

2.1 Requisits en matèria de recursos humans

Per ser director de l'escola, a més de la titulació universitària i el diploma de director de temps lliure o certificat de professionalitat de direcció i coordinació d'activitats de lleure (requisits fins ara), s'ha d'acreditar una experiència en l'àmbit del lleure, dinamització juvenil o animació sociocultural, remunerada o de voluntariat, de com a mínim sis mesos en els darrers tres anys.

S'estableixen per primera vegada requisits pel que fa a l'equip docent.

2.2 Requisits en matèria d'espai i instal·lacions

Més enllà de la presentació d'un informe sobre la infraestructura de què es disposa, estan delimitats els espais on s'ha de desenvolupar la part lectiva, garantir llocs per fer reunions i assegurar l'accés i la participació de persones amb discapacitat.

3. Currículum dels cursos segons les diferents normatives

L'objectiu d'aquest apartat és il·lustrar i comparar la informació que recull la normativa sobre els aspectes que defineixen el currículum, a partir de:

- L'Ordre del conseller adjunt a la Presidència, de dia 14 de març de 1990, relativa a cursos de formació de monitors i directors d'activitats de temps lliure infantil i juvenil, modificada per l'Ordre de la consellera de Presidència, de 13 de març de 1998.
- El document elaborat per la UIB amb les orientacions metodològiques i criteris d'avaluació per als cursos de formació de monitors i directors d'activitats de temps lliure infantil i juvenil (desembre de 2005). Aquest document de coordinació va possibilitar demanar crèdits de lleure configuració als estudiants universitaris que feien aquesta formació durant alguns cursos i a partir de 2005 (fins a l'arribada de la normativa nova reguladora de la reforma universitària).
- El Decret 23/2018, de 6 de juliol, pel qual es desplega parcialment la Llei 10/2006, de 26 de juliol, integral de la joventut. Aquest decret pel que fa a continguts dels cursos es remet al:
 - Curs de monitor/a: annex I, apartat 3, de l'RD 1537/2011, de 31 d'octubre, dels certificats de professionalitat de dinamització d'activitats infantils i juvenils de temps lliure (BOE núm. 297, de 10 de desembre de 2011).

- Curs de director/a: annex II, apartat 3, de l'RD 1697/2011, de 18 de novembre, per al certificat de professionalitat de direcció i coordinació d'activitats de temps lliure educatiu infantil i juvenil (BOE núm. 309, de 24 de desembre de 2011).

Taula 1. Comparativa de la normativa dels cursos de monitor i director de temps lliure.

Normatives i documents de referència	Ordre de 1990 / modificada per l'Ordre de 1998	Document UIB	Decret 23/2018
Monitors de temps lliure			
Requisits d'accés	• Tenir 17 anys. Per fer les pràctiques, s'han de tenir 18 anys complerts. • Graduat escolar o equivalent.		• Tenir 18 anys o complir-los dins la realització de la fase teòrica, abans de les pràctiques. • No estar inscrit en el Registre Central de Delinqüents Sexuals. • Tenir el títol de graduat/da en educació secundària obligatòria o equivalent.
Estructura del curs	Etapes formatives: • Formació teòricopràctica (100 h). El 80 % han de ser temes del programa normatiu i el 20 % pot ser formació específica de cada escola. • Pràctiques (80 h).		Etapes formatives: • Teòrica (150) • Pràctiques (160)
Total d'hores	180 h	200 h	310 h
Contingut	(No s'especifiquen les hores) Teòriques: 1. L'infant i el jove 2. Pedagogia 3. Metodologia educativa 4. Medi educatiu 5. Tècniques i recursos 6. Salut i sanitat 7. Problemàtica social 8. Marc d'actuació 9. Pràctiques: 80 hores	• Marc d'actuació en el lleure (4 h) • Coneixement de l'entorn i de la realitat social (8) • Psicologia (20 h): dinàmiques de grup i atenció a la diversitat • La persona monitora de temps lliure. Perfil i funcions (12 h) • Metodologies de treball i mitjans didàctics (26 h). Característiques de la intervenció educativa en el lleure • Educació en valors: ambiental i per la sostenibilitat - Tècniques i recursos (26 h) • Marc legislatiu i institucional (4 h) - Formació específica (20 h) - Pràctiques (80 h)	D'acord amb l'annex I, apartat 3 de l'RD 1537/2011, de 31 d'octubre, pel que s'estableix el certificat professional de dinamització d'activitats (BOE núm. 297, 10 de desembre de 2011) Mòdul 1. Activitats d'educació en el lleure (60 h) Mòdul 2. Processos grupals i educatius (30 h) Mòdul 3. Tècniques i recursos (60 h) Mòdul de pràctiques (160 h)

Normatives i documents de referència	Ordre de 1990 / modificada per l'Ordre de 1998	Document UIB	Decret 23/2018
Condicions per fer l'etapa de pràctiques	S'han de fer en un campament, alberg, camp de treball o ruta, amb una durada mínima de set dies, o també en l'activitat continuada d'un moviment o d'una associació de temps lliure infantil o juvenil durant sis mesos com a mínim.		Desenvolupar les funcions pròpies d'un monitor en una o diverses activitats d'educació en el temps lliure infantil i juvenil, puntuals o continuades. 65 % directe amb infants i joves. 35 % preparació, reunions prèvies i elaboració memòria. Limitació hores en cas de pràctiques amb pernoctació: 10 h màxim en activitats discontinues i en cas de campaments 15 hores per dia. S'estableixen uns requisits i criteris d'avaluació de les pràctiques (també els convenis amb els centres de pràctiques).
Criteris d'avaluació	Cal tenir les dues parts valorades positivament. La participació de l'alumnat s'ha de valorar a partir de l'assistència, i no pot ser inferior al 85 % del total d'hores lectives de l'etapa. També l'aprofitament i la qualitat de participació proposats per cada escola. Assimilació dels continguts impartits. Idoneïtat del conjunt d'aptituds i actituds personals indispensables per dur a terme la tasca d'educador o educadora.		Haver assolit la qualificació d'apte o apta de cadascun dels mòduls. Haver cursat un mínim del 80 % de cada mòdul. Reunir aptituds i actituds de la idoneïtat per complir la tasca. S'ha d'establir un sistema i indicadors d'avaluació.
Altres			• Límit d'hores diàries de formació (10 h/dia) • Formació a distància: no pot ser superior al 33 % i menys del 50 % de cada mòdul. Les pràctiques no poden ser a distància. • Incorporació d'un apartat que faci referència als criteris metodològics (article 25).

Normatives i documents de referència	Ordre de 1990 / modificada per l'Ordre de 1998	Document UIB	Decret 23/2018
Directors de temps lliure			
Requisits d'accés	Haver complit els 18 anys. Tenir el títol de monitor/a. Acreditar una experiència suficient a criteri de l'escola.		• Tenir el títol monitor/a o equivalent. • No estar inscrit en el Registre Central de Delinqüents Sexuals. • Tenir el títol de batxillerat o equivalent. • Tenir 18 anys en el moment de fer les pràctiques.
Estructura del curs	Etapes formatives: • Formació teoricopràctica (150 h): 80% del programa normatiu i 20 % de formació específica de l'escola • Pràctiques (100 h)		Etapes formatives: • Teòrica • Pràctiques
Total d'hores	250	250	320 h
Contingut	1. Àmbit psicopedagògic 2. Àmbit sociopolític 3. Àmbit filosòfic i prospectiva 4. Àmbit organitzatiu 5. Àmbit d'aprofundiment Pràctiques: 100 h	• Psicopedagogia (16 h) • Sociopolítica (12 h) • Intervenció educativa (34 h) • Sociologia (12 h) • El director. Perfil i funcions (56 h) • Aprofundiment (20 h) Pràctiques 100 h	D'acord amb l'annex II, apartat 3 de l'RD 1697/2011, de 18 de novembre, per al certificat de professional de direcció i coordinació d'activitats de temps lliure educatius infantils i juvenils (BOE núm. 309, de 24 de desembre) • Mòdul 1. Planificació (120 h) • Mòdul 2. Coordinació (80 h) • Mòdul pràctiques (120 h)
Condicions per fer l'etapa de pràctiques	S'han de fer a un campament, alberg, camp de treball o ruta, amb una durada mínima de deu dies o bé l'activitat continuada d'un moviment o d'una associació de temps lliure infantil o juvenil, durant sis mesos com a mínim. S'ha de presentar prèviament una planificació i, en acabar, una memòria.		Desenvolupar les funcions pròpies d'un monitor en una o diverses activitats d'educació en el temps lliure infantil i juvenil, puntuals o continuades. 65 % directe amb infants i joves. 35 % preparació, reunions prèvies i elaboració de la memòria. Limitació d'hores en cas de pràctiques amb pernoctació: 10 h màxim en activitats discontinües i, en cas de campaments, 15 h per dia. S'estableixen uns requisits i criteris d'avaluació de les pràctiques (també els convenis amb els centres de pràctiques).

Normatives i documents de referència	Ordre de 1990 / modificada per l'Ordre de 1998	Document UIB	Decret 23/2018
Criteris d'avaluació	Cal tenir les dues parts valorades positivament. La participació de l'alumnat s'ha de valorar a partir de l'assistència i no pot ser inferior al 85 % del total d'hores lectives de l'etapa. També s'ha de valorar l'aprofitament i la qualitat de participació proposats per cada escola, així com l'assimilació dels continguts impartits i la idoneïtat del conjunt d'aptituds i actituds personals indispensables per dur a terme la tasca d'educador o educadora.		Haver assolit la qualificació d'apte o apta a cadascun dels mòduls. Haver cursat un mínim del 80 % de cada mòdul. Reunir aptituds i actituds de la idoneïtat per complir la tasca. S'ha d'establir un sistema i indicadors d'avaluació.
Altres	Al marge de les hores lectives, cada alumne ha de fer un treball bé individual bé en grup reduït, sobre un tema del curs teòricopràctic.		• Límit d'hores diàries de formació (10 h/dia) • Formació a distància: no pot ser superior al 33 % i menys del 50 % de cada mòdul. Les pràctiques no poden ser a distància. • Incorporació d'un apartat que fa referència als criteris metodològics (article 25).

Per acabar aquest apartat, cal fer referència a les altres especialitzacions de formació permanent, ja que moltes escoles ofereixen una oferta diversa en aquest sentit:

- L'Ordre 90/98 estableix que «aquest àmbit comprèn els cursos, cursets, monogràfics, seminaris o qualsevol altra activitat formativa que tenguim com a objectiu l'especialització o reciclatge dels directores i monitors d'activitats de temps lliure infantil i juvenil. Els participants monitors/directors titulats. La duració mínima del curs d'especialització serà de 25 hores mínim. Els seminaris, 8 h hores mínim. Els cursos de reciclatge. 25 h».

- El Decret 23/2018, en l'article 3, estableix que «poden dur a terme altres accions formatives complementàries orientades a la participació social de la joventut, la formació de persones que treballin amb infants i joves i aquelles altres que contribueixin a la consecució dels seus objectius».

Les escoles de formació de temps lliure en dades

La creació dels diferents serveis de lleure ha tengut com a conseqüència el sorgiment d'escoles lligades a les associacions, empreses o entitats que duen a terme aquests serveis i, per tant, formen els seus agents educatius

Taula 2. Comparativa del currículum dels cursos de monitor de temps lliure.

Ordre 1990 / modificada 1998	Decret 23/2018
1. L'infant i el jove 1.1. Esplai i temps lliure. Medi social concret 1.2. Psicologia evolutiva 2. Pedagogia 2.1. Conceptes fonamentals de l'educació 2.2. Projecte educatiu 2.3. Plantejaments didàctics 2.4. El grup d'infants i de joves 2.5. L'infant i el jove amb unes necessitats educatives especials 2.6. El monitor 2.7. La dinàmica de grups 3. Metodologia educativa 3.1. Definició i necessitats d'un mètode 3.2. Els diferents models metodològics 3.3. Aplicació de les diferents metodologies dins el camp del lleure 4. Medi educatiu 4.1. Medi sociocultural 4.2. La natura 5. Tècniques i recursos 5.1. Elements d'expressió i animació 6. Salut i sanitat 6.1. Prevenció de la salut: higiene, dietètica i educació física 6.2. Primers auxilis 7. Problemàtica social 7.1. Inadaptació social, drogodependència, delinqüència juvenil, atur... 8. Marc d'actuació 8.1. Infraestructura i organització 8.2. Institucions i legislació bàsica a la joventut	Mòdul formatiu 1. Activitats d'educació en el temps lliure infantil i juvenil (60 hores) 1. Aplicació dels fonaments de l'educació en el temps lliure infantil i juvenil 2. Aplicació de processos educatius i socialitzadors en la infància i la joventut 3. Elaboració de projectes en les activitats d'intervenció en el temps lliure infantil i juvenil 4. Elaboració de la proposta d'activitats de temps lliure infantil i juvenil 5. Mètodes d'avaluació d'activitats de temps lliure 6. Estratègies i mètodes d'educació per a la salut Mòdul formatiu 2. Processos grupals i educatius en el temps lliure infantil i juvenil (30 hores) 1. Aplicació del desenvolupament psicosocial infantil i juvenil en les propostes d'activitats de temps lliure 2. Tècniques d'intervenció educativa en funció de la diversitat individual i grupal 3. Tècniques grupals en el desenvolupament d'activitats de temps lliure infantil i juvenil Mòdul formatiu 3. Tècniques i recursos d'animació en activitats de temps lliure (60 hores) 1. Valoració dels centres d'interès o eixos d'animació en l'aplicació de les tècniques i recursos d'animació 2. Tècniques d'animació, d'expressió i de creativitat 3. Tècniques pedagògiques del joc 4. Tècniques d'educació ambiental 5. Avaluació i prevenció de riscos en activitats mediambientals: seguretat i salubritat

propis. Aquest fet ha suposat la pèrdua de l'hegemonia dels moviments tradicionals de lleure de les Illes (centres d'esplai i associacions d'escoltes). Així mateix, dona valor a la formació. El decret actual, que suposarà per a les escoles un procés important d'actualització i de revisió dels continguts, pot ser una oportunitat per millorar la qualitat de la formació inicial i d'aprofundiment, així com també una possibilitat d'incorporar innovació i actualització pedagògica.

Segons Carnero (2006), «en la formació en el tiempo libre lo fundamental no es la exigencia de la acreditación codificada, no se persigue la capacitación como educadores de tiempo libre, sino que hay otras motivaciones importantes: formar a personas participativas, solidarias, trabajar el desarrollo personal, la confianza en las propias posibilidades que solo la educación en el tiempo libre ofrece, espacios para la reflexión social, política que no partidista en la línea de

Taula 3. Comparativa de la normativa del currículum dels cursos de director de temps lliure.

Ordre 1990 / modificada 1998	Decret 2018
1. Àmbit de psicopedagogia 1.1. Psicologia evolutiva 1.2. L'educador i el grup 1.3. Dinàmica de grups 1.4. Metodologia 2. Àmbit sociopolític 2.1. Història de l'educació de temps lliure 2.2. El fenomen juvenil, evolució i problemàtica 2.3. Associacionisme 2.4. Polítiques de joventut 2.5. Animació sociocultural 3. Àmbit filosòfic i prospectiva 3.1. Societat civil 3.2. Projecte educatiu 3.3. Perspectives de futur 3.4. Tècniques d'investigació social 4. Àmbit organitzatiu 4.1. Planificació 4.2. Legislació 4.3. Administració 5. Àmbit d'aprofundiment S'han de tractar temes de qualsevol aspecte del programa del curs	Mòdul formatiu 1. Planificació, organització, gestió i avaluació de projectes educatius de temps lliure infantil i juvenil (120h) 1. Unitat formativa 1. Contextualització del temps lliure infantil i juvenil a l'entorn social 1.1. Aplicació del concepte de temps lliure en diferents entorns infantils i juvenils 1.2. Aplicació d'estratègies educatives en el temps lliure 1.3. Disseny de projectes de temps lliure educatiu infantil i juvenil 2. Unitat formativa 2. Programació, execució i difusió de projectes educatius en el temps lliure 2.1. Disseny de plans i programes en les intervencions en el temps lliure 2.2. Aplicació de la normativa aplicable a projectes de temps lliure 2.3. Gestió de recursos en projectes de temps lliure 2.4. Coordinació amb altres agents 2.5. Aplicació d'accions de difusió del projecte de temps lliure Mòdul formatiu 2. Processos grupals i educatius en el temps lliure infantil i juvenil [ja cursat en el curs de monitors] Mòdul formatiu 3. Tècniques i recursos d'animació en activitats de temps lliure [ja cursat en el curs de monitors] Mòdul formatiu 4. Coordinació i dinamització de l'equip de monitors de temps lliure (80 h) 1. Aplicació de tècniques de dinamització a l'equip de monitors 2. Desenvolupament de tècniques per gestionar la informació i comunicació en l'equip de monitors i agents involucrats 3. Aplicació de tècniques de coordinació a l'equip de monitors 4. Desenvolupament d'habilitats tècniques

creación de una conciencia ciudadana y que el tratamiento de la interculturalidad en la formación de los educadores de tiempo libre debe ser un contenido transversal».

Podem veure l'evolució del creixement d'escoles de formació a par-

tir del quadre següent, on consta la relació de totes les escoles reconegudes fins aleshores a la nostra comunitat autònoma, amb l'any que varen ser reconegudes, el nombre de directores i monitors titulats i l'any que se n'han donat de baixa. També hem

Taula 4. Dades d'escoles de Mallorca.

	Registre d'alta	Monitors/es	Dones	Homes	Directors/es	Dones	Homes	Baixa de registre
INSTITUT DE FORMACIÓ RAMON SERRA - ESCOLA DE L'ESPLAI	03/09/1984	3766	2536	1230	613	314	299	
CENTRE D'ESTUDIS DE L'ESPLAI	19/10/1984	1772	1223	549	283	157	126	
ESCOLA DE FORMACIÓ DEL MEGM	19/10/1984	786	428	358	258	121	137	
ESCOLA D'EDUCADORS/ ES DE TEMPS LLIURE CREU ROJA JOVENTUT ILLES BALEARS	29/05/2000	734	589	145	8	7	1	
ESCOLA D'EDUCADORS DE TEMPS LLIURE ALBERTA GIMÉNEZ	10/07/2001	274	230	44				
ESCOLA PROFESSIONAL DE TEMPS LLIURE ESPORTS 85	19/07/2002	858	607	251	90	59	31	
ESCOLA D'EDUCADORS DE TEMPS LLIURE CLUB D'ESPLAI JOVENT	11/03/2003	32	20	12				19/09/07
ESCOLA DE TEMPS LLIURE SA DRECERA	12/03/2003	46	37	9				
ESCOLA D'EDUCADORS DE TEMPS LLIURE KAIRÓS	11/02/2004	844	690	154	74	61	13	13/12/16
ESCOLA BALEAR D'EDUCADORS DE TEMPS LLIURE	25/05/2004	640	504	136	51	37	14	
ESCOLA DE TEMPS LLIURE CEL OBERT	10/04/2005							04/10/07
ESCOLA DE FORMACIÓ I EDUCADORS INFANTIL I JUVENIL EN EL TEMPS LLIURE ESQUITXOS	10/03/2005	566	427	139				
CENTRE DE FORMACIÓ I ESTUDIS BASTIAN BALTASAR BUX	10/03/2005	307	230	77	74	49	25	02/12/15
ESCOLA BALEAR DE L'ESPORT (EBE)	01/04/2005	92						03/07/14
ESCOLA DE FORMACIÓ AMÉS	25/04/2005	1117	885	232	84	62	22	
CENTRE DE FORMACIÓ DEL LLEURE ARA ANEMI, ACCIÓ I RECERCA ASSOCIATIVA	15/12/2005	79	57	22	12	7	5	
ARAYA	14/02/2007							12/05/08

	Registre d'alta	Monitors/es	Dones	Homes	Directors/es	Dones	Homes	Baixa de registre
ESCOLA DE FORMACIÓ IBE	01/07/2008	485	352	133	125	82	43	15/03/18
ESCOLA D'EDUCADORS DE TEMPS LLIURE JAUME I	01/07/2008	26	15	11	15	8	7	
ESCOLA DE FORMACIÓ TOTH	10/05/2010	16	12	4				
ESCOLA DE FORMACIÓ CAMPUESPOT	19/05/2010	672	498	174				
ESCOLA DE FORMACIÓ GLOBAL CENTRE D'ESTUDIS	05/12/2012	79	67	12	12	8	4	
ESCOLA DE FORMACIÓ ESPLAIS CALVIÀ	20/02/2013	20	18	2	2	1	1	
GIEM FORMACIÓN - ESCUELA DE TIEMPO LIBRE	12/03/2013	101	63	38				
ESCOLA DE FORMACIÓ LÚDIC	27/05/2013	25	22	3				
ESCOLA DE FORMACIÓ OMNIUM EDUCATIU	08/08/2013	84	60	24	11	6	5	
ESCOLA DE FORMACIÓ GRUP FLEMING	05/07/2013							13/02/15
ESCOLA DE FORMACIÓ ARTEMIS	12/09/2013							
ESCOLA DE FORMACIÓ ESPORT4LIFE	01/10/2013	18	10	8				14/04/16
ESCOLA DE FORMACIÓ ESPIRAL	26/02/2014							18/02/15
ESCOLA DE FORMACIÓ EMBAT	28/02/2014	57	37	20	4	3	1	
ESCOLA DE FORMACIÓ CASAL DE FORAVILA	07/03/2014	50	38	12	2	2		
ESCOLA DE FORMACIÓ PA I MEL	25/11/2014	29	23	6	5	5		
ESCOLA CENTRO 3 FORMACIÓ	26/11/2014							
ESCOLA D'EDUCADORS JOVENT	06/12/2015	42	27	15	7	5	2	
ESCUELA DE TIEMPO LIBRE CIUSABA	04/12/2016							
ESCOLA DE FORMACIÓ OCI I MÉS	03/09/2016	25	20	5				
ESCOLA D'EDUCADORS DE TEMPS LLIURE FONAESPOT	16/02/2016	17	13	4				
È TEMPS LLIURE	13/04/2016	84	60	24	6	4	2	

	Registre d'alta	Monitors/es	Dones	Homes	Directors/es	Dones	Homes	Baixa de registre
ESCOLA INTERNACIONAL DE MONITORS I DIRECTORS DE TEMPS LLIURE	07/05/2016	15	13	2				
ESCUELA DE FORMACIÓN DE OCIO Y TIEMPO LIBRE IBECON MALLORCA	07/05/2016							
ESCOLA DE FORMACIÓ I EDUCADORS INFANTIL I JUVENIL EN EL TEMPS LLIURE SA BALDUFÀ	19/04/2017							
ESCUELA DE TIEMPO LIBRE SPORTS MALLORCA	15/12/2016							
JIL FORMACIÓ	16/03/2017	10	9	1				
JOCS I LLETRES FORMACIÓ	16/03/2017							
LLEURE POLLENÇA	19/10/2017							
GRANJA ESCOLA ES MOLÍ	01/01/2018							
ESCOLA DE FORMACIÓ 3 POTES	13/02/2018							
DIC LLEURE	12/03/2018							
IDEAS	26/03/2018							
TEMPS LLIURE ACTIVITATS I FORMACIÓ	24/04/2018							
FUNDACIÓ PERE TARRÉS	17/12/2018							
		13768	9820	3856	1736	998	738	

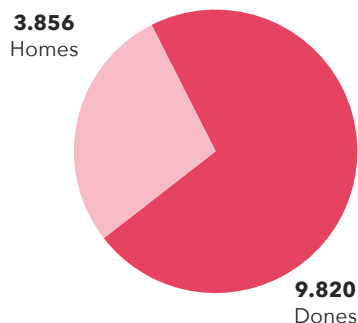
Font: arxiu del Servei de Joventut del Govern de les Illes Balears (1986-2018) data del traspàs al Consell Insular de Mallorca en matèria de joventut i lleure.

inclòs alguns gràfics pel que fa a la diferència formativa entre dones i homes, i l'evolució de les altes i baixes de les diferents escoles.

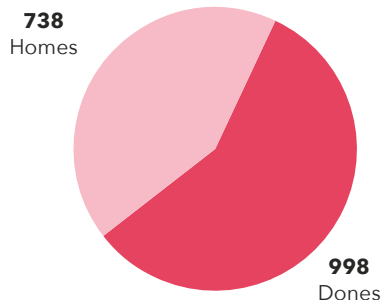
D'aquest quadre crida l'atenció que, del total d'escoles, n'hi hagi aproximadament desset que no han titulat mai ni cap monitor o monitora ni director o directora. És cert que algunes han tingut una durada curta i es varen donar baixa, però catorze continuen d'alta i alguna amb una antiguitat superior a sis anys, temps més que suficient per haver fet algun curs.

El mateix succeeix amb els cursos de director. Hi ha dotze escoles que estan actives i no han fet mai un curs per a directors o directores. I algunes amb molts d'anys d'antiguitat.

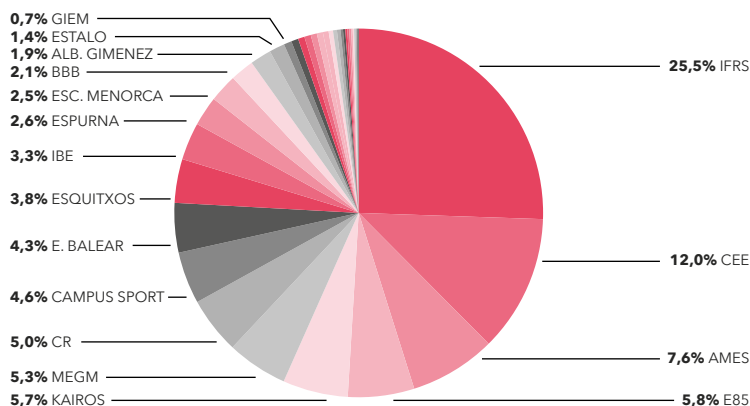
En total, hi ha 1.425 directors/monitors titulats a Menorca des de l'any de les transferències en matèria de joventut al Consell de Menorca (2006) fins avui. No es tenen dades concretes per escoles fins a l'any 2009, ja que el registre de persones titulades no estava separat per escoles.

Gràfic 1. Distribució per sexes de persones titulades monitor i monitores a Mallorca.

Font: elaboració pròpia

Gràfic 2. Distribució per sexes de persones titulades directors i directores a Mallorca.Directors i Directores titulats Mallorca
1984-2018

Font: elaboració pròpia

Gràfic 3. Percentatge de persones titulades per escoles.

Font: elaboració pròpia

Taula 5. Relació d'escoles de Menorca.

Escola	Data de reconeixement	Nombre de directors/es	Nombre de monitors/es	Any de baixa escola de formació
BIOSPORT MENORCA-MENBIOS S.L	27/11/2007	15	80	
ARA ANEM MENORCA	12/02/2010	2	35	
FUNDACIÓ PER L'ESPORT BALEAR	23/10/2013	0	92	
ESCOLTES DE MENORCA	22/10/1986	71	506	

Font: Consell Insular de Menorca, arxiu del Servei de Joventut del Govern de les Illes Balears. Aquestes dades corresponen al període 1986-2019 en el cas dels Escoltes de Menorca, pel que fa a la resta d'escoles les dades són del període 2009-2019

Taula 6. Relació d'Escoles d'Eivissa.

Escola	Data de reconeixement	Nombre de directors/es	Nombre de monitors/es	Any de baixa escola de formació
ESCOLA DE TEMPS LLIURE PORTUS MAGNUS	22/10/1986	1	32	08/05/2003
ESCOLA DE TEMPS LLIURE S'ESTALÓ	02/08/1988	51	284	
ESCOLA D'EDUCADORS DE TEMPS LLIURE S'ESPURNA	10/07/2000	106	826	

Font: arxiu del Servei de Joventut del Govern de les Illes Balears (1986-2006) i Consell Insular d'Eivissa (2006-2019)

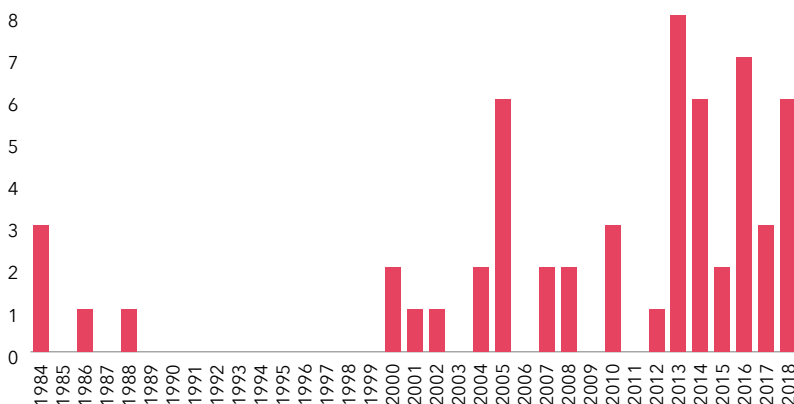
En el gràfic 4, es pot veure com durant gairebé setze anys es va mantenir el nombre d'escoles acreditades per Joventut: cinc, mentre que a partir de l'any 2000 el nombre d'escoles comença a augmentar.

Cada un d'aquests increments es produeix sempre uns anys abans que hi hagi algun canvi important en la legislació que ha d'afectar les escoles. Per exemple, l'any 2005 es va publicar el Decret d'activitats de temps lliure

i, en aquesta legislatura, hi va haver un augment de nou escoles. A partir de 2007 i fruit de diverses converses entre les escoles i el Servei de Joventut, es comenta la possibilitat de fer canvis en les diferents normatives, els quals afectaran els monitors en pràctiques, així com també els requisits de les escoles de formació.

Si bé aquests canvis no es formalitzen fins a l'any 2018, es produeix l'augment més gran durant la legisla-

Gràfic 4. Evolució de les altes de les escoles de formació a les Illes Balears.

Font: elaboració pròpia

tura del 2011 al 2017, quan es donen d'alta desset escoles i, en la legislatura 2015-2019, un total de desset escoles més són reconegudes. Tot això per arribar a la xifra d'un total de seixanta escoles de formació reconegudes a les Illes avui dia.

Altres aspectes destacables del Decret 23/2018

Per la novetat, i també perquè pensam que és una necessitat, volem destacar dos aspectes que inclou la normativa nova.

Per una banda, es desenvolupa per primera vegada, en l'article 15, el cens d'escoles d'educació de temps lliure infantil i juvenil que preveu l'article 42 de la Llei 10/2006. Tal com diu l'article, aquest «és l'instrument de coneixement, planificació, ordenació i publicitat on s'han d'inscriure les escoles».

I per l'altra, es crea el Consell Assessor d'Educació en el Lleure de les Illes Balears com a òrgan de consulta i d'interlocució entre les administracions implicades i les escoles de temps lliure reconegudes.

Conclusions

Aquesta anàlisi presentada ha volgut ser un breu recorregut per l'evolució de la normativa que regula la formació en el món del lleure, així com també pel sorgiment de les diferents escoles. Aquesta és la nostra contribució històrica i normativa, amb la voluntat de ser un suport per a les escoles de les associacions de lleure i prestadores de serveis de joventut, ja que pot ajudar a entendre quin és el moment actual i com hi hem arribat.

Evidentment aquest treball es podria completar amb una comparativa quantitativa i qualitativa entre escoles. Quantitativa i estructural pel que fa a: oferta amb tipologia de cursos, durada, propostes de formació permanent, possibilitat d'homologació amb els certificats professionals, desenvolupament de les pràctiques, funcionament intern (claustres, consells escolars...), possibilitat d'ocupació posterior, normatives i reglaments de règim intern... I en l'àmbit més qualitatiu: criteris metodològics, criteris d'avaluació, recerca i innovació... Així mateix, és una proposta que queda oberta per a futurs articles o estudis en profunditat.

Ja hem comentat que la normativa reguladora actual té per finalitat garantir uns mínims de qualitat. Amb els quadres comparatius, ens hem fet una idea de les incorporacions noves. Així mateix, estudis posteriors poden recollir la casuística de les diferents escoles que s'adapten a les noves demandes socials de lleure, i això ens han de dur a un procés continuat de revisió i de debat.

Destacam la intenció, esmentada en el decret «d'arribar a acords amb els organismes competents perquè aquesta formació pugui ser reconeguda a través de procediments per acreditar les competències professionals adquirides a través de l'experiència laboral o de vies no formals de formació». La primera passa ja ha estat l'organització del currículum amb la proposta modular i amb l'equivalència d'hores.

Pel que fa a les dades, hem de dir que malgrat que tinguem fins avui les xifres de les escoles de temps lliure

reconegudes pel Govern de les Illes Balears i pels consells d'Eivissa i de Menorca, s'ha d'esmentar que no s'ha inclòs en aquest article cap dada dels centres que imparteixen els certificats de professionalitat de Dinamització d'activitats de temps lliure educatiu infantil i juvenil i el certificat de professionalitat de Direcció i coordinació d'activitats de temps lliure educatiu infantil i juvenil, ja que no tenen l'obligació de ser reconegudes per cap altra institució que no sigui el SOIB. Tampoc no s'hi han inclòs ni s'han analitzat les dades dels centres educatius que imparteixen el Grau Superior en Animació Sociocultural Turística.

Volem destacar, amb vista a la reflexió, el reconeixement important d'escoles de formació en el lleure registrat a la nostra comunitat autònoma, sobretot si atenem que comunitats molt més grans que la nostra, com Madrid tenen reconegudes 66 escoles, Castella i Lleó 82 escoles i Andalusia 105, totes elles amb molta més població juvenil que la nostra comunitat autònoma.

També volem remarcar la dificultat que ha suposat recollir les dades a Menorca i a Eivissa, que tenen la gestió dels censos d'escoles de temps lliure respectius des de l'any 2006, per la dispersió d'algunes dades, fet que ha dificultat poder analitzar-les de manera més acurada.

Tal volta es podria remarcar un aspecte poc desenvolupat que és el de la transparència. Poques escoles tenen una informació acurada en els webs respectius més enllà de la publicitat dels cursos.

Així mateix, i per acabar, volem comentar que més enllà de compa-

rar ofertes d'escoles, la voluntat és ser un punt de partida per animar a crear un treball en xarxa entre escoles de formació, per compartir espais de formació, d'innovació, de recerca i de debat; per facilitar el procés d'acreditacions; per fer necessari el reconeixement social de la tasca dels monitors i directores de temps lliure; i per contribuir a millorar l'atenció i els serveis de lleure per als infants i joves de les Illes.

En aquest cas, aquesta tasca podria estar liderada pel nou Consell Assessor d'Educació en el Lleure de les Illes Balears.

Referències bibliogràfiques

- Antich, M. [et al.] (1995). *Cap a la professionalització de l'oci. Aproximació sociològica a les activitats d'estiu*. Palma: Universitat de les Illes Balears
- ATREYUD (2010). *Informe final necessitats formatives professionals temps lliure i sociocultural*.
- Carnero Peón, A. (2006). «La formación de educadores en el tiempo libre: campamentos y centros de vacaciones». *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 72, p. 87-91.
- Granero Chacón, C.; Lesmes Roldán, J. C. (2009). *Los campamentos de verano como modelo de actividades de tiempo libre*. Madrid: Estudios INJUVE [en línia] <<http://www.injuve.es/observatorio/ocio-y-tiempo-libre/los-campamentos-de-verano-co>

mo-modelo-de-actividades-de-ti-
empo-libre-juvenil>

- Tomàs Humbert, M. (2004). «Evolució del marc legislatiu de les escoles de formació en el temps lliure a les Illes Balears». *Educació i cultura*, núm. 17, p. 175-193.
- Evolució legislativa a les Illes Balears [en línia] <<https://www.tiki-toki.com/timeline/entry/1229678/Temps-lliure-evoluci-legislativa-IB/>>